

GORAN SIMIĆ

Sobre els dies feliços

Els últims anys, els amics i els editors m'insistien molt que escrigués les memòries de la meua vida turbulenta, fins al punt que vaig començar a dubtar si tenien bones intencions. Em sento massa viu encara per tenir ganes de tancar el meu passat, però alhora em sento prou madur per no tenir ganes ni d'intentar-ho. Les memòries sempre m'han semblat una mena de sabotatge cap al futur o bé un intent d'emascarar el passat perquè les velles cicatrius es llimin fins al punt que no semblin res més que una metàfora. No tinc tampoc clar per què hauria d'intentar influir en l'opinió pública amb coses que són estrictament privades. Finalment només hi ha un clau que vaig clavant al meu taüt i no sé si això em pot fer gaire simpàtic. No em ve de gust pensar en lectors benintencionats que llavors em reconeixerien com un cavall de pura raça a la pista de l'hipòdrom ni pensar que els altres em veurien com un ase que participa en aquella mateixa carrera. La privacitat d'una vida ha agafat connotacions sospitoses en aquesta era de mitjans de comunicació globals. Així que m'he acostumat a compartir la meua solitud només amb els amics, dispersats literalment per tot el planeta, que reconec en les velles fotografies, que ara m'arriben pels mitjans electrònics. No hi ha lloc en aquesta manera de pensar per a aquelles línies fredes que componen els volums de memòries. Les circumstàncies històriques han empès molts dels meus amics a la tomba; jo he resistit, junt amb un grupat d'altres poetes, per poder ser el testimoni i poder comprovar que la meua generació de poetes tristos es nega a fer-se adulta. Els poetes mai no queden dividits per una guerra, sinó que la tristesa els uneix, així que no ens trobem pas als cementiris, sinó en les lectures poètiques. Les circumstàncies han fet que ens hàgim tornat a trobar

Aquest assaig va ser publicat com a introducció al poemari *Moji sretni dani u ludnici* [*Els meus dies feliços al manicomi*], Tuzla, Bosanska Riječ, 2010

en aquella «i» que parteix el nom del nostre país, Bòsnia i Hercegovina. Abans, però, ja ens hem reconegut en els versos de Bertolt Brecht, que es preguntava a si mateix, i llavors es responia que en els temps foscos es cantaran els poemes sobre els temps foscos. I m'identifico també amb la conferència que va pronunciar Albert Camus l'any 1957 en la qual assegurava que se'ls ha acabat el temps, als artistes que no se senten responsables pel temps en el qual viuen.

Escriure per a mi significa una cosa molt personal, és a dir, els meus poemes són la meua biografia. Potser per això m'irrito tant quan veig que en lloc de presentar-me com a «Goran de Bòsnia» m'introdueixen com a «Gordon from Boston». Em sembla que ja sóc massa vell per acostumar-me a aquesta mena d'adaptacions.

En els més de cinquanta anys del meu matrimoni amb la literatura he explicat tot el que es pot explicar a través dels meus contes, llibrets per a òpera i drames per a teatre de marionetes, però on m'he mostrat més clarament és a través de la meua poesia. He viscut en dos segles diferents i he procurat apuntar les meves reaccions davant dels canvis en el món. Els meus versos i els llibres que he publicat són idèntics a les fases de la meua vida.

Per esquivar una mica la punta esmolada del clau que estic clavant al meu propi taüt, he organitzat aquest volum de poemes d'una manera inversa a la que el lector esperaria: els meus primers poemes es troben al final del llibre, com si volgués forçar el lector que realment em vol conèixer que em trobi tal com jo era al final de tot. Quan vaig començar a escriure pensava que la poesia m'havia trobat a mi, i no a l'inrevés. Pensava que amb els versos, el món es podia millorar. I això, de fet, encara ho crec. Quan neix una criatura, per completar la felicitat només falta la poesia. Quan un polític vol fer veure que és savi, cita un vers famós d'algun poema famós. Als enterraments, la tristesa només es pot expressar a través dels versos. Tota la història de la humanitat és plena de versos, els pobles savis recorden els seus governants antics a través dels poetes que escrivien en aquells temps. La poesia és l'únic art que ha aconseguit que se li reconegui el valor de ser el testimoni del seu temps que serà pres en consideració en el futur. Només la poesia pot tenir alhora l'estatus de l'acusat, de la víctima, de l'advocat i del fiscal. Les memòries són mer decorat, encara que em trec el barret davant de tots aquells autors que han donat testimoni dels capítols foscos de la història.

Heus aquí les meves memòries escrites en versos. Alguns d'aquests poemes han trobat companyia i han format part d'òperes, de pel·lícules, han estat llegits per la ràdio. Els altres han quedat simplement fidels al paper relligat en un llibre. Alguns poemes més antics els he retocats una mica per a l'ocasió, no vaig ser capaç d'evitar aquesta temptació, però no amb la intenció de donar-los una segona joventut, sinó només per treure'n una mica de llustre.

POEMES

EL PARE I LES ABELLES

Ara ja sé que el meu pare no va aprendre res sobre la guerra.
 No va aprendre tampoc res sobre les abelles.
 En la Segona Guerra Mundial es va vestir l'uniforme
 i se'n va anar a defensar-nos del feixisme,
 despreocupant-se de la casa on vivíem
 i dels seus ruscs.
 Les abelles van ensalvatgir-se,
 atacaven els nens
 i la gent de la ciutat les va ofegar amb fum.

El segon any de la nova guerra,
 ell va tornar a l'antiga casa de la família
 per dedicar-se a l'apicultura.
 Va deixar de llegir els diaris,
 no es queixava gaire de la política,
 desapareixia si algú en parlava.

M'ha enviat un pot de mel.
 Que encara no he obert.
 Vaig sentir dir que a uns deu quilòmetres
 de la nostra antiga casa
 van ser mortes i enterrades 8.000 persones.
 La fortor dels cossos en descomposició,
 sepultats al mig del camp de futbol,
 diuen que ofega el perfume dels til·lers en flor.
 Diuen que a la nit la gent no dorm
 per les explosions dels estómacs buits dels morts
 que rebenten a causa de la calor de l'estiu.

El meu pare no en sap res, d'això. Ell només està per les abelles.

Remeno les enciclopèdies i busco informació
 sobre a quina distància poden volar les abelles
 i també si eviten les olors fortes.
 Llavors ploro.
 I no sóc capaç d'explicar als meus fills
 per què els he prohibit obrir el pot de mel
 que m'havia enviat el meu pare.
 Era un guerrer i un apicultor, sí, però mai ha après
 res ni sobre la guerra ni sobre les abelles.

Tots els poemes són traduïts del serbi i estan inclosos al volum *Moji sretni dani u ludnici* [*Els meus dies feliços al manicomi*], Tuzla, Bosanska Riječ, 2010

L'ESCENA DE DESPRÉS DE LA GUERRA

No sabia que bella que era casa meva
 fins que no la vaig veure cremar,
 em va dir el company d'escola
 que va sortir de la guerra amb metralla
 incrustada profundament sota la pell.
 Em va confessar que li agradava provocar
 els policies als aeroports
 perquè no podien comprendre
 per què el detector de metalls es tornava
 boig sense que hi veiessin cap indicatiu aparent.

No sabia què era la nació
 fins que em van dir que em matarien,
 em va dir l'amiga
 que es va escapar d'un camp de presoners
 i mentre vagava per les muntanyes, la van
 atrapar i violar uns gitanos.
 Després la van vendre a uns pinxos italians
 que li van tatuar al dors de la mà el símbol de l'amo
 i el número.
 Em deia que portant els guants això no es nota.

Els vaig reconèixer en una petita ciutat belga.
 Asseguts a la vora, miraven com el riu s'endua bosses
 de plàstic, llaunes i altres deixalles de la metròpoli.
 Ella li acaronava per sobre de la camisa
 els bonys de metralla incrustada al braç
 i ell amoixava el seu guant.

Volia saludar-los
 i mostrar-los la fotografia alegre
 de nosaltres tres
 d'aquell temps
 quan no sabíem què significava
 casa o nació.
 Però vaig comprendre que en la llengua de silencis
 amb la qual contemplaven les bosses de plàstic al riu
 res no té sentit i que només podria trobar sentit en una llengua
 que pogués fingir
 que encara som els rostres d'aquella vella foto
 en la qual tots tres riem.

EL TEMPS DE LA FAM

El temps de la fam vivíem de records.
 Enrotllàvem restes de tabac en els papers fins d'una Bíblia
 i les entaforàvem en caps de Marlboro,
 fèiem barreges d'alcohol pur i de te
 i llavors ho servíem a les millors ampolles de whisky escocès.
 Als mercats desolats anàvem amb les bosses
 de les botigues més prestigioses del món.
 Prenent el primer cafè del dia parlàvem
 dels protagonistes de les sèries de televisió d'abans
 i ningú ni esmentava els morts
 ni a nosaltres, que els érem tan semblants.

Em vaig recordar que el meu oncle Matia un dia
 es va barallar amb el meu pare per l'herència
 tan brutalment que durant cinc anys no van
 bescanviar cap paraula.
 Un dia es va emborratxar al bar del poble
 i va començar a dir foteses del meu pare,
 assegurant que era un comunista i un dilapidador.
 Un dels borratxos de torn,
 que comptava que aquesta ràbia cega
 li aportaria un glop d'aiguardent de franc,
 va donar la raó a l'oncle en totes les seves queixes,
 però l'oncle li va clavar una bufetada i li va dir:
 Jo puc dir sobre el meu germà
 les pitjors coses,
 però a tu no et dono pas aquest permís.

I així va ser que durant la guerra
 a Sarajevo hi vivia un periodista estranger
 que després d'un sopar tristici,
 després d'haver vist el que li podíem servir,
 va dir que la guerra s'havia d'acabar
 si més no per estalviar-nos
 haver de menjar la porqueria.

Després les portes li romanien tancades
 i s'estranyava que no el reconeguéssim
 quan ens trobava als mercats míseros
 amb les nostres bosses de les grans marques de moda,
 i ens veia fumar el tabac pudent, guardat en caps de Marlboro,
 intentant comprar menjar
 que només nosaltres teníem dret de dir-ne escombraries.

EL TERCER POEMA ANGLÈS (A SARAJEVO AMB BORGES)

Per subornar-te
 t'ofereixo el crit d'un home
 que es va perdre al camp de mines
 seguint el rastre d'una ovella perduda.
 Et puc oferir el fragment del rostre de la dona
 que vaig reconèixer
 per l'arracada que vaig guanyar per a ella
 a la fira disparant amb l'escopeta d'aire comprimit
 a una flor de plàstic groga.
 Puc oferir-te la màniga del vestit de núvia
 de la meva germana
 que em va quedar a les mans quan
 intentava estirar-la de sota
 d'un tanc.

Puc mostrar-te la fotografia de la família
 en la qual el meu germà porta uniforme,
 darrere d'un noiet amb la ploma a la mà
 i una taca de tinta al front.
 Potser en aquesta taca hi podries
 reconèixer la història de la meva família,
 de l'arbre genealògic del qual cauen les branques.
 Una rere l'altra.
 I jo les recullo, per fer foc.

La meva biografia es fon, Jorge,
 hi ha cada cop més herois i menys testimonis.

Et sedueixo com un perdedor,
 estic cansat d'aquesta guerra de debò
 que fa tan poc només passava
 en els llibres
 i no tinc ganes de ser comparat amb els morts.

Si mai mires als ulls d'un noiet
 que intenta des de fa anys
 aprendre a somriure,
 llavors jo també podré sentir l'olor dolça de la teva rosa groga
 que vas trencar tants anys abans
 que jo hagués nascut.
 Per ara només et puc oferir aquests trenta versos tristos.

EL SECRET DE LA LEILA

La doctora Leila
 del departament d'identificació de cadàvers
 es va tornar boja
 el dia abans de Cap d'Any.
 Va sortir del dipòsit de cadàvers,
 va escampar els documents pel carrer
 i es va tancar al seu pis, revivint escenes amb cossos desmembrats,
 orelles esfilagarsades i caps sense ulls.
 Qualsevol soroll a l'escala la feia cridar
 i a les nits,
 tocava el piano desafinat
 i udolava com un animal ferit.

Què havia vist aquell dia a l'hospital?
 Aquesta pregunta es va
 escampar com una malaltia
 infecciosa entre els veïns,
 el secret de la bogeria de la Leila va ser el malson de tots.
 L'esperit de Leila es va instal·lar a l'escala
 d'un edifici convertit en un taller dels horrors.

Els uns deien que ella havia reconegut la cara
 del seu difunt marit.
 Els altres consideraven que devia haver vist
 un cos reconstruït amb parts de persones diferents.
 Els tercers imaginaven un nonat a la matriu oberta.

Durant els bombardeigs, el refugi soterrani
 es convertia en una competició d'inventar nous malsons
 fins al punt que ens oblidàvem de pensar en les granades
 perquè eren poca cosa en comparació amb les atrocitats imaginades.

L'escala de veïns gairebé havia recobrat la pau,
 però el piano de la Leila fins i tot despertaria el diable.

Quan se la van emportar amb les venes tallades
 el primer dia d'un any nou
 ningú va anar a acomiadar-la.

En el seu pis ara hi viuen uns refugiats
 i dormen tranquils.
 Tots nosaltres encara sentim
 les notes del seu piano desafinat.

UNA HISTÒRIA D'AMOR

La història de l'amor entre Boško i Admira, que fugint de Sarajevo
 intentaren creuar el pont creient
 que el futur existia
 a la banda oposada del riu
 on s'havia estès un passat sagnant,
 va ser l'esdeveniment mediàtic de l'estiu.

A la meitat del pont van caure morts
 i aquell que va prémer el gallet portava uniforme
 i mai el van declarar un assassí.

Els diaris de tot el món escrivien d'ells dos.
 Els diaris italians van publicar el relat
 del Romeu i la Julieta bosnians.
 Els periodistes francesos van parlar d'un amor romàntic,
 capaç de creuar les fronteres polítiques.
 Els americans hi van veure el símbol de dues nacions
 que havien dividit el pont.
 Els britànics interpretaven amb els seus cossos
 l'absurditat de tota guerra.
 Els russos callaven.

Les fotografies dels dos amants visitaven els estius plàcids.

El meu amic Pršić, però, el soldat
 bosnià encarregat d'assegurar el pont,
 havia de veure cada dia
 com els cucs, les mosquetes i les gavines escuraven
 els cossos inflats
 del Boško i de l'Admira.
 Encara el sento com maleeix mentre es col·loca la màscara
 de gas perquè el vent bufa de l'altre costat del riu
 i li omple els narius amb l'olor de descomposició.

Cap diari va donar aquesta notícia.

EL MEU ACCENT

Per Višnja

M'agrada el meu accent, m'agrada la guerra entre
 la mar esvalotada de paraules que ataca la meua llengua dèbil
 que refusa ser una barca entre les ones.
 El meu accent no apareix mai a les notícies oficials
 del matí només perquè visc en un carrer
 on els anuncis col·locats als pals de fanals

xiuxieugen amb el vent oferint un treball invisible a la gent invisible amb l'accent estranger.

M'agrada que en el meu accent hi puguin descobrir el seu propi passat i veure-hi els que són diferents, tots aquells que encara som capaços de parlar amb peixos imaginaris dins d'un got d'aigua qualsevol.

El meu avi era pescador
i jo havia crescut als molls del port,
esperant que aparegués a l'horitzó.
Quan jo vaig néixer,
em va construir un aquari enorme
i cada cop que tornava de la mar, hi ficava
el peix més bonic que havia capturat aquella nit.
I li posava nom amb una paraula
que jo havia d'aprendre mentre esperava
que portés el peix següent.
Recordo que els primers peixos es deien «jo» i «sóc»,
i vaig aprendre la bellesa de la llengua
acompanyada de la lluïssor de les escates.
Podria reconèixer les paraules pel seu color, pels silencis.
Quan l'avi tornava de bon matí,
passàvem hores davant de l'aquari
fent frases amb els peixos que nedaven
davant de nosaltres.
És així que vaig aprendre a parlar.

Vaig abandonar casa meva aquella nit
en la qual el meu avi es va fer a la mar per capturar-ne
el negre i no va tornar mai més.

Ara, m'estic aquí a la meva habitació buida
i parlo amb els esperits dels peixos
que havia après a reconèixer a través de les paraules,
acompanyo amb la mirada les ombres que han perdut el color,
com si fos dins d'un aquari buit.
L'únic so que sento
és el so dels anuncis enganxats als fanals que voleien amb el vent.
M'agrada el meu accent...
M'agrada el meu accent...
Em repeteixo infinites vegades aquesta frase
per evitar de preguntar-me:

Qui sóc jo ara?
M'assemblo una mica a aquell que era
o bé sóc el peix negre
que el meu avi mai havia atrapat.

SOBRE ÚRSULA I SOBRE LES LLENGÜES

Uns mesos després d'arribar al Canadà
 Úrsula em va preguntar
 si ja havia començat a somiar en anglès.
 Vaig sentir vergonya perquè no.
 En aquell temps encara tenia maletes
 sense obrir
 i l'única llengua que feia servir era la llengua de la tristesa.
 Durant el dia lluitava amb les paraules que em faltaven,
 durant la nit les oblidava.
 És com si, em va dir Úrsula,
 tota la vida haguessis pintat amb aquarel·les
 i de cop et forcessin a dibuixar amb un retolador negre.
 I es va esfumar.

Va tornar un dia d'aquests amb la mateixa pregunta.
 De nou vaig sentir vergonya perquè encara,
 en el camí fins a l'escriptori,
 que és el camí més llarg que conec,
 saltava per sobre de les maletes obertes,
 que encara no volien ser guardades als armaris
 i m'incitaven amb l'olor de casa meva.
 Aleshores lluitava durant la nit amb les paraules
 que em faltaven i durant els dies
 buscava els fragments de nits que em faltaven.
 I ella es va esfumar de nou.

Però quan Úrsula va marxar
 no es va adonar que havia perdut l'apòsit
 que portava enganxat al turmell
 per amagar maldestrament aquells
 números grisos que fa temps
 li va tatuar a Auschwitz
 un soldat.
 Potser era un soldat senzill que creia en números.
 Potser era un creient que pensava que
 la llengua no li importa a la pàtria
 i la pàtria
 no té cap preocupació per la llengua
 ni per la diferència entre les aquarel·les i els retoladors.

Mai més la vaig veure.
 Ella es va convertir en lletres i jo encara sóc només un número. ☺